

se dotika moralnih in filozofskih vprašanj, kar je pri umetnosti naravno. Spisal ga je po svoji pameti in čutu točno in izčrpno. Člankar je preverjen katoličan, ni pa teolog. Uredništvu, ki je tudi katoliško, se zde nekatere stvari v njegovem spisu kočljive ali vsaj take, da se „slučajno dotikajo sfere dogmatičnih resnic“. Zato „išče pomoči in sveta pri sotrudnikih teologih“. Ti doženo, da „spis zahteva korekture“, in sicer kajpada ravno v sferi najvišjih resnic. Korekture se tudi izvedejo, v najboljšem primeru z iskrenim in popolnim pristankom pisca. Ali je to še resnična notranja svoboda? In če tej stvari v najboljšem primeru še lahko priznaš svobodo, ali ji moreš priznati popolno iskrenost in pristnost, ki je prav tako zadeva pisateljske vesti kakor svoboda s katero je neločljivo zvezana in spojena? In kaj je nadalje spričo tega uredniškega postopka — resnica. Kaj je še resnica, zaradi katere morata urednik in pisatelj „iskati pomoči in sveta“ pri nekom drugem in ne v svojem srcu, in zaradi katere morata „v kočljivih primerih“ — „pritegniti k sodelovanju“ nekakšne strokovnjake? Ali ni to prav tako ponižanje resnice v nekako stroko, kakor ponižanje pisateljstva, to je izpovedi človekovega srca in duha v nekaj, kar je potrebno kontrole in pri čemer so korekture glede na neko objektivno resnico sploh mogoče?

Pravega odnosa do pisateljstva in do skritih ter velikih stvari tega poklica ni mogoče imeti, če ne gledaš na vse pisateljsko delo, tudi na razmišljajoče kot na izpoved, ki more biti samo iskrena ali neiskrena in samo v tem smislu resnična ali neresnična. Vsako drugo pojmovanje vsebuje že tudi nevarnosti za ta poklic. Uredništvo „Doma in sveta“ samo ni imelo pravega pojmovanja, njegovo stališče nasproti literaturi je bilo — morda nujno — nejasno in nedognano. Nič čudnega ni, da je šlo KTD, ki do literature ne more imeti tako intimnega odnosa, samo še za korak naprej in zahtevalo naj se cenzura, ki je bila pri reviji v dogmatskem smislu že ustanovljena, razširi oziroma poostri tako, da bi čuvala tudi koristi ali vsaj dozdevne koristi političnega katolištva.

J. Vidmar.

Iz zapiskov

Narodna koncentracija. Našo dremavo, neborbeno, apatično vsakdanjost je mimogrede vznemiril poziv po strnitvi vseh narodnih sil. Po tem, kako je brez množičnega odmeva odjeknil v tej megleni puščavi, sklepaš lahko o marsičem, vendar je treba zlasti poudariti vzrok, ki se mi zdi osnoven: da je namreč nejasnost koncepcije zlomila udarnost zamisli.

Kako je neki treba strniti te narodne sile? Ali naj vse to, kar živimo danes, prekrijemo s plahto sloge, pod katero bomo v lažnivem objemu in medsebojni obzirnosti, ki ne vrednoti, gnili v čredi, kakor se zdaj gnije v skupinah? Ali naj se ves ta strup razlije na vsa pokolenja za nami in jim izpodje rast, jih uduši v brezračnem zatišju? Ali naj se še živa volja ob tla tiščanih slojev naveže na odmrle plasti slovenske družbe, ki jim je korist edini vzor? Ali pa bi bila ostvaritev koncentracije mogoča le kot dejanje, ki bo več kot priložnostna rodoljubna združba, dejanje, ki bo obračun in obnova hkrati?

Kakor že tolikokrat, so nam bili tudi za poziv k enotnosti naroda Čehi vzor in pobuda. In kakor že tolikokrat, smo tudi to pot prezrli ogromno razliko med češko resničnostjo in našo. To se pravi, pozabili smo, da moremo s slehernim konceptom temeljiti le v svojih razmerah, v sestavu in nivoju lastnega sveta. — Češka enotnost, plod poguma, ljubezni in spoznanja, ni povezala vseh slojev v eno družino samo v obrambo življenja, pač pa v isti meri tudi v obrambo oblike, organizacija tega življenja; bila ni samo izraz nacionalne zavesti, pač pa tudi

in morda v še večji meri izraz nekega kolektivnega naziranja, izraz ideje, ki jim je ustvarila državo. Prav to je pomenilo zanjo silovito moralno hrbtenico. Narod ni spregovoril iz strahu, ampak iz ponosa, da je nosilec progressa, in iz volje ohraniti to smer kot sveto izročilo vse svoje preteklosti. Zaradi tega je njegova pot slej kot prej pot vseh zavestnih organizmov, ki jim je zaradi nazora žrtev višja kot življenje. To je v zgodovini večno se ponavljajoča pot Jana Husa — iz trpljenja v poveličanje.

Pri nas se isti problem zastavlja v drugačni resničnosti in zaradi tega v drugačni perspektivi. Bolj kot namen koncentracije se sili v ospredje vprašanje, kako jo izvesti, kdo naj jo izvede.

V današnjih dneh, ko gre za usodo Evrope in prav tako tudi za našo, bi bila strnitev narodnih sil kot rodoljubna manifestacija prazna fraza. Namen te strnitve more biti le zavesten boj za obstanek naroda, za prostor na tem svetu, ki mu gre. Tak boj organizirati in voditi pa se da le v okviru resnic, ki ustrezajo življenjski resničnosti naroda in so zanj edino mogoča razvojna osnova. Le tako utemeljeni boj more imeti svoj etični smisel. Kajti sam strah pred koncem ne sprošča rasti duhovnih vrednot, ki edine obeležujejo polnovredno življenje.

Vpraša se le, katere so resnice, v katerih perspektivi naj vznikne prava in pozitivna strnitev narodnih sil.

Naša edina razvojna realnost je slovenski človek. Naj bo ta človek še tako obremenjen in nerazgiban, nezravn in nestremeč — to ljudstvo, ta zemlja je edina pot v življenje. Zato moramo enkrat za vselej odkloniti sleherni prestrašeni pasivizem ter zavrniti utvare malomeščanske romantike kakor tudi sodobnega nacionalističnega misticizma, skratka vse, kar skuša to ljudstvo utesniti z neko pojmovno „širšo“ bitnostjo, ki ni niti v psihološkem niti zgodovinskem riti kulturnem pogledu realna. Slovenci so se pred dvajsetimi leti izrekli za združitev z južnoslovanskimi narodi v eno državo. Ako streme po taki ureditvi te države, ki bo v enakopravnem sožitju teh narodov v največji meri okvir in sredstvo za njih polnovredno izpolnjevanje dolžnosti do sebe, do države in družbe, so več kot smešni očitki, češ da so protidržavni in da rušijo skupnost. S težnjo po taki ureditvi je v zvezi usodna potreba današnjih dni: da se naše ljudstvo prebudi k nepohabljeni dejavnosti. Namreč: da se moralno prerodi, da se iztrga iz tope apatije v radostni, vzmoženi zavesti svojega življenja, da se usposobi za rast iz sebe. To terja služba nam edino veljavnemu sociološkemu načelu, ki so ga izpovedovali vsi naši veliki možje, demokraciji. Politično in gospodarsko osveščeni slovenski človek bo sposoben za tvorno sodelo pri obnovi in izgraditvi nove demokracije ter ji bo dal, uvrščen med narode, ki so danes branik evropske kulture, svojo etično in socialno vsebino.

Samo v okviru teh resnic ostvarjena koncentracija naroda more izvesti smotno in pogumno obrambo, pa tudi naskok na reakcijo. Ferdo Kozak.

Popravek. V članku I. B.: Mladinsko vprašanje v 6. številki popravi: str. 287 „odgovor borbi vajencev“ namesto „odgovor bodi boj vajencev“; „vrsta delovnih in psiholoških problemov“ namesto „vrsta delovnih psiholoških problemov“; str. 288 „znižujejo mezde in slabšajo“ namesto „znižujejo mezde in...“

Nadaljevanje novele Ferd. Godine „Janči“ sledi v prihodnji številki.